

Mgr. Martina Nováková

Odbor azylové a migrační politiky MV

„Být starý je krajně nepopulární. Lidé, jak se zdá, neberou na zřetel, že nedokázat zestárnout je stejně hloupé jako neumět odrůst dětským botičkám.“

C. G. Jung

Senioři v roli oběti a svědka trestného činu

Úvod

Senioři jsou v současné době jednou z nejohroženějších skupin obyvatel v souvislosti s možností stát se obětí trestného činu. Nejde pouze o to, že v současné době je stále opakovaná problematika „Zmetků“, ale senioři velice často i obětí násilné a majetkové kriminality. Pokusím se proto soustředit na problematiku seniorů, jakožto obětí zločinu. Podle mého názoru patří tato skupina mezi nejvíce znevýhodněnou v naší společnosti, a proto bych jí ráda věnovala svojí pozornost.

Za stáří lze podle Venglářové obecně považovat věk od šedesáti let. Je však mýtem a mylnou představou široké veřejnosti, že lidé tohoto věku jsou nemohoucí, popletení, nesoběstační. Existuje velká spousta případů, kdy senioři stále pracují nebo žijí jinak aktivním životem.

Přes některé nevýhody nepatří senioři k té skupině lidí, na kterých by bylo pácháno enormní množství trestných činů. Na základě uvedeného tvrzení bychom se mohli domnívat, že senioři jsou postaveni mimo nebezpečí. To však neplatí pro seniory trpící tělesným onemocněním či duševní poruchou, jenž jsou považováni za zvláště ohroženou skupinu. Především změny psychického stavu jim neumožní dobrou orientaci v situaci, sníží možnost předvídat nebezpečí, čímž se stávají mnohem zranitelnějšími, než by se mohlo zdát. Opakem je prožívání patologických obav z pronásledování, ohrožení, napadení. Tento jev se vyskytuje především u organických duševních poruch ve stáří. V raných stádiích, kdy se ještě senioři účastní

aktivit běžného života, se mohou stát terčem útoku bezcitných podvodníků a zlodějů. Lidem, kteří trpí těžším stupněm demence a vyžadují tak pomoc pečovatелů, hrozí spíše zanedbávání či ohrožení ze strany pečovatелů. Zarážející je, že se může jednat o rodinné příslušníky či o profesionální pečovatele.

V naší populaci stoupá podíl starých lidí, který již nyní činí zhruba 15% populace. „V ČR je přes 1 800 000 lidí starších 60 let“.¹ Zvláště u věkové skupiny seniorů je třeba přístup k obětem trestné činnosti rozdělit podle reálné situace co se týče jak života, tak i zdraví, ve které se staří občané nacházejí.

V rámci seniorů rozlišujeme tyto skupiny obětí²:

1. zdraví senioři, kteří žijí běžným životem
2. znevýhodnění senioři (znevýhodněnost je dána především osamělostí, tíživou finanční situací)
3. tělesně nemohoucí nebo postižení senioři
4. duševně nemocní senioři

Stejně jako každá etapa života přináší své strasti, tak i stáří není výjimkou. Prostým faktem je, že být starý není žádný med. „*Nejen proto, že stářím člověku ubývá síla, že se tělo opotřebovává a slábne, že člověk ztrácí své postavení a význam v zaměstnání, někdy i v rodině, ale také proto, že v naší současné společnosti téměř není pro stáří místo*“.³ Zatímco mládí je spojováno se štěstím, rozkvětem a úspěchem, stáří je rozpačitě opomíjeno a jsou mu připisovány negativní kvality, jako je beznaděj, bezmoc, zoufalství či zbytečnost. Přitom starých lidí přibývá a v souvislosti se změnou životních podmínek a s rozvojem medicíny se délka lidského života prodlužuje, což je vnímáno jednak jako velké pozitivum ale na druhou stranu někteří lidé moc nevědí, co si s těmi navíc získanými roky počít.

¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha : Grada Publishing, 2007, s. 57.

² VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

³ VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha : Portál, 2002, s. 292.

Venglářová uvádí přehled změn, které mohou u stárnoucího člověka přicházet:

1. Psychické změny:

- změny paměti, projevy onemocnění včetně těch duševních, nedůvěřivost, snížená sebedůvěra, sugestibilita, zhoršená adaptace

2. Tělesné změny:

- snížení výkonu, omezení pohybu

3. Sociální změny:

- změny společenského života, životního stylu, dále osamělost, finanční problémy.

1. Senior jako oběť trestného činu

Přesné poznatky o obětech v seniorském věku zatím schází.

„Podle oficiálních policejních a soudních statistik je vyšší pravděpodobnost stát se obětí zločinu v mladším věku. Což vede některé experty k závěrům, že senioři trpí pouze vyšším subjektivním pocitem strachu z kriminality, ale skutečné procento jejich viktimizace není nijak hrozné a navíc (dle oficiálních statistik je ze 100 obětí pouze 7 starších 60 let) nikterak dramaticky nevzrůstá. Jenže takové stanovisko je přinejmenším krátkozraké. Proti němu lze vznést dva závažné argumenty. Jeden vychází z latence trestné činnosti páchané na seniorech. Druhý se opírá o společenskou škodlivost kriminality na starých osobách.“⁴

Mnohé výzkumy latence bohužel nezachycují seniory jako specifickou skupinu poškozených. To také souvisí s faktem, že téma násilí na seniorech se v mezinárodním i domácím měřítku teprve otevírá.

⁴ ČÍRTKOVÁ, L. Senioři jako oběti trestných činů. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>

Následující podněty brání seniorům vyhledat po trestném činu pomoc⁵:

- zdravotní stav (snížená pohyblivost),
- poruchy smyslů (nemohou dobře telefonovat, nepřečtou si informace o pomoci atd.),
- izolace (sami nemají možnost nikam zajít, jsou sledováni).

„Závažným důvodem nesvěřit se je především stud a v neposlední řadě neochota svědčit proti blízkým“⁶.

Vedle týrání v rodině patří k typickým rizikům hrozící seniorům krádeže na ulici a v bytě, podvody a loupežná přepadení. I u těchto podob kriminality se předpokládá u seniorů značná latence, která se vysvětluje mimo jiné faktorem sociální izolace ve stáří. Staří lidé po smrti životních partnerů často žijí osamoceně, stahují se do sebe a velice často se uzavírají před kontakty s okolím, což vede k poklesu jejich sociálních kompetencí, které jsou nezbytné pro kontakt s úřady.

Kriminalita na seniorech se jeví zvláště neférovou především z obecného morálního úsudku. Ať už se jedná o podvody u domovních dveří, ve kterých pachatelé zneužívají laciných triků, o okrádání starých žen na ulici anebo o organizované prodejní výlety, ve kterých jsou senioři lákáni k uzavírání pochybných kupních smluv, vždy pachatelé kalkulují s fyzickými, mentálními či sociálními handicapy stáří. Zneužívají u starých lidí pocitů osamocení, naivity, důvěřivosti a vůbec poklesu fyzické i duševní zdatnosti starých lidí. Prolomením všech morálních tabu je pak týrání seniorů v blízkém sociálním okolí či v institucích určených k péči o přestárlé občany. *„Z pohledu společnosti lze trestné činy zneužívající zranitelnost a bezmoc stáří hodnotit*

⁵ VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

⁶ VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

*jako výrazný sociálně patologický jev. Přináší totiž jasný signál o úpadku morálních norem, ke kterým vždy patřily respekt a úcta ke stáří“.*⁷

Společenská škodlivost trestné činnosti páchané na seniorech se nezakládá pouze na morálních hlediscích, je opřena i o faktická zjištění současné viktimologie. Aktuální studie totiž jednoznačně dokazují, že u seniorů spatřujeme závažnější emocionální následky trestných činů než u mladších obětí. Trestný čin jim způsobuje větší psychické utrpení a tím hůře se s ním srovnávají.

Některé seniory lze řadit do skupiny „zranitelných obětí“, kterým se věnuje zvláštní péče při práci s oběťmi trestných činů. Zranitelnost tvoří soubor charakteristik, které posilují záměr pachatele uskutečnit trestný čin právě vůči této oběti.⁸

Charakteristiky seniora, který se vyznačuje zvýšenou zranitelností podle Venglářové:

- snížení životního elánu,
- snížené sociální kompetence (nejistota v jednání, neporozumění kontextu situace),
- signály neopatrnosti (nepozornost, důvěřivost, snížená ostražitost),
- osamělost,
- známky duševní nepohody nebo onemocnění,
- tělesná slabost.

Pachatel si může záměrně vybrat seniora, u kterého předpokládá tyto aspekty:

- že se neubrání útoku,
- že jeho případné svědectví nebude přesné, tím se sníží riziko dopadení,
- že se bude obávat někomu se svěřit,
- že je osamělý (osamělá) a doba odhalení činu se tak prodlouží.

⁷ VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>

⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha : Grada Publishing, 2007, s. 60.

Dalším kritériem zranitelnosti seniora je podle Venglářové špatná či zcela mizivá šance dosáhnout na některý typ pomoci obětem. Nebezpečí hrozí v první řadě u násilí páchaného blízkými osobami či pečovateli v zařízeních pro seniory. Ti zprostředkovávají většinu kontaktů starého člověka s okolním světem a tak mu mohou snadno zabránit oznámit situaci.

***Nejčastější trestné činy páchané na seniorech:*⁹**

- kapesní krádeže,
- krádeže vloupáním do bytů, rodinných domků, sklepů, rekreačních objektů,
- krádeže vloupáním do zaparkovaných vozidel,
- loupeže,
- podvody,
- vydírání,
- úmyslné ublížení na zdraví.

2. Senior jako svědek trestného činu

Senioři mohou ve svém třetím věku být nápomocni například jako svědci určitých událostí, při kterých dochází k páchání trestné činnosti. Často se dlouhou dobu pohybují na veřejně přístupných místech jako jsou parky, zahrady. V bytě tráví dlouhé hodiny pozorováním bezprostředního okolí z okna svého příbytku. Někteří vyjíždějí na chaty již zjara tedy v době, kdy většina rekreačních oblastí zeje prázdnotou. „*Takový čiperný stařík, jež několikrát za den projde osadu a zkontroluje pohyb cizích a neznámých osob, je často účinnější než zabezpečovací technika*“.¹⁰

Pokud nastane ta situace, že se senior stane svědkem či obětí trestného činu (nebo jednání, o kterém lze uvažovat jako o trestném činu či přestupku),

⁹ Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky, dostupné na World Wide Web: <http://www.mvcr.cz/seniori.aspx> [cit. 20.1.2010]

¹⁰ KONÍČEK, T., KOCÁBEK, T. I senioři si musí umět chránit majetek a zdraví. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na World Wide Web: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/zpravy/seniori.html>

pak si ve většině případů podle Venglářové klade celou řadu otázek a je samozřejmě plný obav.

Například se sám sebe může ptát, zda má jít věc ohlásit?, jestli mu bude někdo věřit?, neví přesně, jak se vše sebehlo - má tedy obavy, zda to nevadí?, váhá, jestli nebude vypadat jako hlupák, když tak hloupě naletěl?, apod.

V takovém případě jsou obavy oprávněné, „proto by senioři neměli váhat s kontaktováním policie a s vyhledáním potřebné pomoci a podpory. Každý má možnost zavolat na kteroukoliv z linek důvěry, které pracují v nepřetržitém provozu, a kde jsou poskytována doporučení na vhodnou sociální službu“¹¹.

3. Týrání seniorů

Týrání starých lidí je skutečnost, o které se zatím mnoho nemluví a nemluví. Lidem, kteří jsou týrání vystaveni, se rozhovor na toto téma otevírá velmi obtížně, proto se setkáváme s latencí uvedené problematiky. *„Ačkoliv je výraz „násilí na seniorech“ obecně srozumitelný a celkem názorný, setkáváme se s protichůdnými názory expertů, kteří se přou o jeho přesnou definici. Řeší se jednak otázka: „Co je (co není) násilí?“ a mnoho otazníků také spatřujeme v druhém aspektu, a to: „Kdy vlastně začíná stáří?“. Z vlastní zkušenosti každého člověka vyplývá, že biologický věk sám o sobě není rozhodující, neboť problémy stáří, které teprve uvozují jeho vyšší zranitelnost, se mohou objevit v různém věku.*

*V oficiálních kriminologických výzkumech násilí na seniorech se vychází z pásma 60 až 65 let, které udává hranici stáří“*¹²

Senioři jsou někdy týráni personálem zdravotnických nebo sociálních zařízení, do jejichž péče jsou svěřeni a jakkoli je to neuvěřitelné, něco takového se přece jen stát může. Avšak ještě více k neuvěření je, že staří lidé

¹¹ VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

¹² ČÍRTKOVÁ, L. Senioři jako oběti trestných činů. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

jsou týráni i svými nejbližšími, dětmi, vnoučaty, dokonce i manželskými partnery, druhy. V případě násilí, kterého se vůči seniorům dopouští blízké osoby, je nutné poskytovat taktní a žádanou pomoc.

Podle statistik převažují pachatelé především z okruhu rodiny, avšak lze se setkat i s násilím, které je pácháno v rámci seniorských aktivit. Násilné chování těchto pachatelů může být projevem rozvíjející se duševní poruchy nebo jen vyústěním osobnostních zvláštností.

Každý starý člověk, který je jakýmkoliv způsobem vystaven týráním, se za tuto skutečnost nepředstavitelně stydí. Stud je tedy v těchto situacích příčinou, která brání obětem svěřit se někomu se svým problémem. Senior jakožto oběť týráním zároveň trpí pocity viny, že si to nějak zaslouží. Myslí si, že s tím nelze nic udělat a na druhou stranu je případné řešení pro starého člověka často spojováno s velkými obavami. Protože pokud se násilí páchané dětmi nebo dalšími pečovateli zveřejní, je potom pravděpodobné, že senior bude přemístěn do ústavní péče, což nechce, a proto má z toho obavy. Když se takový senior odhodlá kontaktovat například linku důvěry, je to možná známka toho, že už se s tím dlouho trápí. Zde dostává příležitost říct to, co ještě nikdy nahlas neřekl. Je mu dána možnost, aby si uvědomil, jak to všechno vzniklo, za jakých okolností se to děje, jak se cítí, nebo v čem se ho ten problém nejvíce dotýká. Takovému člověku je třeba dát najevo, že v tom není sám, že jeho problém se dotýká i jiným mu podobným lidem. Velikým přínosem pro týraného seniora by mohlo být, že získá odvalu, aby se před pachatelem slovně ohradil, aby řekl, že takové jednání už nadále nestrpí a v případě, že se násilí bude opakovat, řekne to ve svém okolí, třeba lékařům. I takováto pouhá zmínka může v pachateli vyvolat strach a i když se aktér násilí patrně rozčílí, přece jen se zalekne. Zpravidla si dobře uvědomuje, že dělá něco špatného, nechce, aby se to zveřejnilo. Možná mu i nepatrná pohružka od zdánlivě slabšího protějšku umožní zastavit počínání, za které se i sám před sebou stydí. Kroky, které by vedly k trestnímu oznámení, staří lidé spíše neudělají a to možná ze strachu, že by nebyli bráni až tak úplně vážně, že by byli označeni za pomatené, nebo že by to pak mohlo být ještě horší.

Lze se setkat s různými příčinami týrání ze strany blízkých. Pachatelé např. omezeně chápou, že jejich chování je násilné. Mohou situaci vnímat pouze ze své strany pohledu. Mnohdy se domnívají, že za péči si zaslouží finanční prostředky svého rodiče a nepochybují o tom, že osobě trpící demencí stačí bazální péče a nepotřebuje společnost, že takto postižený člověk nevnímá, jak je s ním zacházeno. Ovšem tady je potřeba uvažovat o zátěži pečujících osob, která se může stát neúnosnou. Ale to v žádném případě nevede k ospravedlnění násilí. Je třeba přihlížet k aktuální životní situaci pečovatелů a jejich blízkých. Neúměrná zátěž, zhoršení zdravotního a psychického stavu, to všechno může nastartovat stresovou reakci, která končí násilím.

V rámci problematiky týrání seniorů se setkáváme s rozmanitými formami násilí. Jedná se o psychické, fyzické a méně časté sexuální násilí. Specificky u těchto obětí nelze opomenout též majetkové a finanční vykořisťování, zanedbávání péče a v neposlední řadě také neuspokojování základních biologických a psychosociálních potřeb starých lidí. Nevhodné chování k nim nemusí vždy nutně dosáhnout prahu trestného činu, ovšem i tak je pro život seniora destruktivní.

Jednotliví autoři uvádí základní podoby či formy násilí na seniorech.

Podle Centra pro zneužívání starých osob (National Centre of Elder Abuse) v USA zahrnuje násilí na seniorech následující formy:¹³

- fyzické chování, které způsobuje bolest a zranění
- chování, které způsobuje emocionální utrpení anebo psychickou újmu
- sexuální obtěžování
- finanční vykořisťování
- zanedbávání (tj. násilí je důsledkem opomíjení základní péče)

Kriminolog T. F. Johnson vyjmenovává 4 hlavní druhy násilí proti seniorům:¹⁴

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. Senioři jako oběti trestných činů. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web: </2007http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>

- tělesné týrání
- psychické týrání
- sociální týrání (izolování od kontaktů s vnějším světem, omezování životního prostoru, např. zamykání do sklepa)
- právní zneužívání (např. krádeže a podvody, ve kterých pachatel počítá s fyzickými a duševními omezeními ve stáří)

Z uvedených forem násilí páchaného na seniorech jsem se rozhodla podrobněji rozebrat formy následující:

- V první řadě uvádím **tělesné týrání**, které obsahuje jak vědomé způsobování fyzické bolesti, zraňování tak i fyzické omezování. U tohoto typu týrání je možno spatřovat následky jako jsou např. zlomeniny, podlitiny, oděrky, ale rovněž popáleniny. Do této kategorie zahrnujeme i sexuální útok, který je však u seniorů méně častý než u násilí mezi mladšími partnery.
- V pozadí nezůstává ani **psychické týrání**. Zde se jedná o způsob domácího násilí, jenž je pravděpodobně nejvíce skryt zrakům okolí. Útok na důstojnost starého člověka se projevuje jako ponižování, psychický nátlak, nevhodné zacházení, nerespektování přání a potřeb seniorů.
- Závažným druhem násilí, které je nejčastěji pácháno na seniorech představuje rovněž **zneužívání majetku a finančních zdrojů starší osoby**. Případná péče o seniora je v tomto případě podmíněna jeho přispíváním na domácnost, avšak často neúměrně příjmům seniora. Kámen úrazu tkví v tom, že starému člověku nezbývá potřebná částka pro vlastní potřebu a jeho finance jsou užívány pro jiné osoby. Přítomnost zmíněného druhu násilí lze spatřovat v nepřiměřeném oděvu

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, L. Senioři jako oběti trestných činů. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>

seniora, špatném stavu výživy, také v tom, že životní úroveň neodpovídá reálným příjmům. Při hovoru o financích má oběť sklony se vyhýbat, nemá povědomost o tom, jak je s jeho penězi nakládáno. Na druhé straně je možno sledovat zvýšený zájem rodiny o finanční stránku zdravotní péče a např. neochotu přispívat na pomůcky.

- V pozadí nezůstává ani **zanedbávání třetí osobou**. Abychom odhalili uvedenou formu násilí, která postihuje starší spoluobčany, je třeba při setkání s nimi dbát na řadu důležitých faktorů. Zvláště pokud má specifické potřeby a potřebuje pomoc jiných osob, všímáme si zdravotního stavu, úrovně stravování. Psychické násilí zahrnuje také vytváření sociální izolace, do které se senior uzavře, což by rovněž nemělo okolí uniknout. Měli bychom vnímat signály, které svědčí o nedostatku kontaktů, jako je samota, malý kontakt s přáteli a vrstevníky, čas trávený v bytě, pokoji.

Stále častěji se stáváme svědky případů, kdy příbuzní (ať už děti nebo vnuci) zneužijí důvěřivosti a citové závislosti seniora k získání výhod a k vlastnímu obohacení. Pokouší se babičku nebo dědečka přimět k podpisu pro něj nevýhodných smluv, např. k převedení bytu, domu nebo chaty. Takové smlouvy se mohou týkat nejenom nájmu bytů či převedení nemovitostí, ale i peněžních půjček apod. Není divu, že díky své důvěřivosti snadno uvěří polopravdám, nebo dokonce naprostým lžím. V takovýchto případech se staří lidé diví, o co všechno přišli, až když je příliš pozdě. V extrémních případech se senior může octnout bez střechy nad hlavou, může být proti své vůli svými nejbližšími „odložen“ do domova důchodců, léčebny bez možnosti účinné obrany.

Setkáváme se i se smutnými případy, kdy starší člen rodiny již nemá tolik fyzických sil nebo je oslaben nemocí a je závislý na pomoci svých blízkých. Nalezli bychom řadu důvodů, proč někteří tuto péči zanedbávají – nedostatek času, ochoty nebo empatie. Když se přidá ještě nedostatek úcty ke starému člověku a touha z dané situace snadno vytěžit něco pro sebe, bývá to

začátek tragických konců. Starší člen rodiny pak může být zanedbáván, není mu poskytována pomoc při zajištění pravidelné stravy, hygieny, pohybu, sociálních kontaktů, což může vést k dalším zdravotním problémům, podvýživě, ztrátě hybnosti a soběstačnosti. To navodí pochopitelně zhoršení psychiky a oslabení seniora při obraně proti manipulaci, zneužívání případně proti násilí.

Podcenění náročnosti péče o nemocného starého člověka vede v mnohých případech k zanedbávání, které může hraničit s týráním.

Pokud řešíme situaci, kdy je týrán či zanedbáván starý člověk, postupujeme pak podle níže uvedených pravidel¹⁵:

1. Je třeba zajistit bezpečí a ochranu zdraví seniora.
2. Snažíme se respektovat jeho přání na způsob řešení situace. Nejčastějším přáním seniora je zůstat s rodinou.
3. Pokoušíme se navázat dialog s rodinou, hledat řešení.

Míra násilí i vývoj vztahů v rodině nebo domácnosti starého člověka, které už se zcela zjevně přesunují do kategorie asociální, někdy oběť přinutí požádat o sociálně-právní ochranu, protože jsou ohroženy významné hodnoty, jako je zdraví nebo bezpečí domova, „někdy jde doslova o to uchránit si vlastní kůži a udržet střechu nad hlavou“.¹⁶

Doporučení pro seniory

Stáří je etapou života, která rozhodně není ušetřena krizových situací a událostí. A právě z důvodu, že přirozené zdroje podpory a pomoci se v tomto životním období vytrácejí, starý člověk přichází o své vrstevníky, přátele,

¹⁵ VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:

</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

¹⁶ VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha : Portál, 2002, s. 295.

sourozence, o životního partnera, nezbývá těmto lidem nic jiného, než se obrátit na krizové pracoviště nebo volat na linku důvěry.

Je lidské, že si senioři někdy mají potřebu postěžovat, avšak nežadají od nás ani elixír mládí, ani zázraky. Nepotřebují náš soucit, ani lítost ale co je důležité, potřebují empatii a symetrický vztah v kontaktu. Jsou to stále lidé, kteří si zaslouží respekt a úctu, i když pomaleji mluví nebo chodí. Krizový pracovník by měl vědět, že stáří není tragické a strašidelné období života. Shovívavost a přehnaná péče by mohla staré lidi urážet. V kontaktu se seniorem by měl takový pracovník být schopen zareagovat na zcela konkrétní dotazy. Očekává se, že bude nabízet aktualizované informace o poradenských službách pro seniory, seniorských klubech, stacionářích, o možnostech ošetrovatelské péče a pečovatelské služby.

4. Rady a informace pro senior, organizace zabývající se problematikou seniorů

Kam je možné obrátit se o radu a pomoc:¹⁷

1. Při fyzické újmě je nutné se obrátit *na lékaře, na zdravotnické zařízení.*
2. Útok či týrání je třeba oznámit policii.
3. V dalších případech je možné kontaktovat *sociální odbor městského úřadu, obecního úřadu.*

Organizace zabývající se problematikou seniorů:

1. Život 90. Provozuje nonstop linku Senior telefon **222333999**, **www.zivot90.cz**
2. Alzheimerovská společnost (zabývá se péčí o nemocné demencí, také nabízí pomoc bezradným pečovatelům) 283 880 346, **www.alzheimer.cz**
3. Svaz důchodců, právní a sociální poradny Svazu důchodců Praha, tel.: 272 930 240, 261 260 009, dále kraje.

¹⁷ VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA* č. 6 /2007, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web: </2007http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>

4. Občanské poradny.

Organizace zabývající se problematikou domácího násilí páchaného na seniorech:¹⁸

- sociální odbor příslušného krajského či obecního úřadu
- příslušný praktický lékař
- telefonní krizové linky nevládních organizací:
 - ✓ DONA linka Praha 251 511 313
 - ✓ ProFem 224 910 744, každou středu od 18:30 – 20:30
 - ✓ Riaps 222 580 697
 - ✓ Centrum krizové intervence Praha 284 016 666 a další v krajích
- Život 90 – Senior tel.: 800 157 157
- Elpida – Zlatá linka seniorů 800 200 007
- Bílý kruh bezpečí 257 317 100

Shrnující desatero rad pro seniory¹⁹

- 1. Udělejte něco pro ochranu svého majetku a nečekejte, až se vám něco ztratí!
- 2. Tak jak je důležité zabezpečení domácnosti před vloupáním, je i nezbytná ochrana před požárem!
- 3. Při výběru konkrétního zabezpečovacího zařízení, pojišťovny a firmy vybírejte vždy vzhledem ke svým rizikům, podle své kapsy a z více možností - jediná doporučovaná možnost nemusí být tou nejoptimálnější!
- 4. U cennějších věcí si pořídte fotodokumentaci, zapište výrobní čísla předmětů (nemusí jít jen o předměty nejdražší z hlediska ceny, ale i z historické nebo osobní hodnoty) pro jejich případné nutné vyhledání při krádeži či pojistné události!
- 5. Mějte svou domácnost pod dohledem i o dovolené - byt nepravidelně kontrolujte (včetně vybírání schránek) pomocí sousedů, příbuzných a známých.

¹⁸ VENGLÁŘOVÁ, M. Domácí násilí páchané na seniorech. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA* č. 6 /2007, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>

¹⁹ KONÍČEK, T., KOCÁBEK, T. I senioři si musí umět chránit majetek a zdraví.

[cit. 20.1.2010]. Dostupné na World Wide Web:

<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/zpravy/seniori.html>>

- 6. Když je někdo neznámý za vašimi vstupními dveřmi, zachovejte klid, a využijte nabízené možnosti.
- 7. Jako účastníci silničního provozu neopomeňte, že jste již v pokročilém věku a vaše reakce jsou objektivně pomalejší.
- 8. Všude a při každém napadení využijte prostředky individuální ochrany jednotlivce.
- 9. Využijte svých bohatých životních zkušeností při řešení nenadálých situací.
- 10. Nebuďte pesimističtí! I služby seniorů policie i ostatní občané potřebují!

Základní doporučení adresovaná seniorům pro zvýšení bezpečnosti:²⁰

1. Nebezpečí doma

Domov je pro každého člověka prostorem, kde se cítíme bezpeční, jistí. Je někdy těžké představit si, že i zde nám může hrozit nebezpečí. Extrémně těžkou situací je již zmíněné násilí páchané blízkou osobou doma, v našem soukromí.

Podívejme se nyní na další hrozící rizika:

- vniknutí cizí osoby do soukromého prostoru (dveřmi, okny, balkonem atd.), spojené s krádežemi, zničením majetku,
- ztráta klíčů, riziko snadného vniknutí nepovolaných osob,
- násilné vniknutí za přítomnosti majitelů bytu, doprovázeno rizikem zranění,
- vpuštění cizí osoby do bytu, často pod různými záminkami.

Ke zvýšení bezpečnosti může napomoci například zajištění dveří a oken.

Zajištění oken pomocí alarmu a bezpečnostních mříží.

Bezpečnostní zásady pro seniory:

- při odchodu z bytu uzavírejte okna, zamykejte dveře, všímejte si, zda jsou dovřené,

²⁰ www.bkb.cz, dostupné na World Wide Web:
<http://www.bkb.cz/bkb/files/uploaded/UserFiles/File/chrante_bezpeci_2003.pdf>
[cit. 20.1.2010]

- neotevírejte bytové dveře, aniž byste se kukátkem nepřesvědčili, kdo je za nimi, neotevírejte je bez zajištění řetízkem nebo jiným prostředkem proti násilnému vniknutí zvenčí, mějte se na pozoru před tzv. podomními obchodníky, nevpuštějte je do bytu, řemeslníky, pracovníky elektráren apod. vpusťte jen po předchozí telefonické dohodě,
- udržujte dobré vztahy se sousedy, vzájemně si můžete pomoci při ochraně majetku i zdraví,
- máte-li dojem, že se děje cosi podezřelého, obraťte se na policii.

2. Nebezpečí na ulici

- k procházkám volte vhodnou dobu a místo, ne za tmy a ne do opuštěných míst,
- ve večerních hodinách se vyhýbejte také dalším rizikovým místům, jako jsou prostory restaurací, diskoték, nočních klubů, barů a heren,
- peněženku, osobní doklady a klíče od bytu neukládejte navrch nákupní tašky; pokud to jde, ukládejte je ve vnitřních kapsách oblečení, kabelku nenoste přes rameno,
- noste u sebe jen nezbytně nutný finanční obnos, doporučuje se mít dvě peněženky a v případě přepadení jednu s menším obnosem vydat pachateli,
- o možných nebezpečích a způsobech, jak jim předcházet, hovořte se svými přáteli, sousedy, známými, nenechte se nepřipraveni překvapit, nedejte se!

3. Nebezpečí v dopravním prostředku

Nepřehledné situace v tramvaji, vlaku, metru či autobusu využívají zejména kapesní zloději.

Svou bezpečnost zvýšíte:

- v soupravách hromadné dopravy nastupujte vždy do vozu obsazeného řidičem, ve vlaku do obsazených vagonů, spíše se dovoláte pomoci,
- pokud potřebujete pomoc, oslovte konkrétního člověka, vyvolejte ho tzv. z davu („Mladý muži, vy v té modré bundě... prosím, pomozte mi...“),

- vyhýbejte se tlačenicím,
- sledujte své věci, je lepší mít tašku před sebou, např. ji přidržovat na břiše.

POUŽITÁ LITERATURA

1. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1.vyd. Praha : Euronion, 1988. 255 s. ISBN 80-85858-70-3
2. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 1.vyd. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73-3
3. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2
4. ČÍRTKOVÁ, L. Senioři jako oběti trestných činů. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:
</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>
5. LAGERBÄCK, B. *Oběti zločinu a jejich reakce*. Praha : Bílý kruh bezpečí, 1995. 14 s. ISBN není uvedeno
6. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu. Úvod do forenzní psychologie*. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 1997. 140 s. ISBN 978-80-247-2014-2
7. NOVOTNÁ, L., HŘÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2004. 82 s. ISBN 80-7043-281-0
8. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. 1.vyd. Praha : Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9
9. ŠPATÉNKOVÁ, N. *Krizová intervence pro praxi*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2004. 197 s. ISBN 80-247-0586-9
10. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0

11. VENGLÁŘOVÁ, M. Domácí násilí páchané na seniorech. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 3-4, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:
</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>
12. VENGLÁŘOVÁ, M. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu *POLICISTA*, 2007, roč.13, č. 6, s. 1-3, vydává MVČR, dostupné na World Wide Web:
</2007<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/06/index.html>>
13. VYHLÍDALOVÁ, P. *Traumata oběti trestného činu*. 2.vyd. Praha : Bílý kruh bezpečí, 1988. 13 s. ISBN není uvedeno

Elektronické zdroje:

1. KONÍČEK, T.,KOCÁBEK, T. I senioři si musí umět chránit majetek a zdraví. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/zpravy/seniori.html>>
2. MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>
3. www.mvcr.cz - World Wide Web: <<http://www.mvcr.cz/seniori.aspx>>[cit. 20.1.2010]
4. www.policie.cz - World Wide Web: <<http://www.policie.cz/clanek/seniori.aspx>>
[cit. 20.1.2010]
5. www.bkb.cz - World Wide Web:
<http://www.bkb.cz/bkb/files/uploaded/UserFiles/File/chrante_bezpeci_2003.pdf>
[cit. 20.1.2010]
6. www.pomocobetem.cz - World Wide Web:
<<http://pomocobetem.cz/clanky/clanek.php?k=22&a=6&proc=default&qmzi=57>>
[cit. 20.1.2010]
7. www.vstupujte.cz
8. www.sternberk.eu - World Wide Web:
<www.sternberk.eu/.../1158-jak-mohou-seniori-predejtit-podvodum-a-kradezim.doc>
[cit. 20.1.2010]
9. www.zivot90.cz - World Wide Web:
<www.zivot90.cz/4-socialni-sluzby/14-senior.../144-statistika> [cit. 20.1.2010]